

Čtenářská gramotnost

Osmnáctidílný seriál MF DNES je určen žákům základních škol a jejich rodičům. Na ukázkách kvalitní beletrie a zadaných úloh se naučíte lépe porozumět textu, přemýšlet o něm a dobře ho využít, což se vám může hodit nejen při přijímacích.

2. díl

Je to pravda, nebo vymyšlené?

Postavy, příběhy nebo situace i světy v knížkách se někdy tváří, jako by byly pravdivé, ale jindy nás baví neuvěřitelnými výmysly. Zkušený čtenář ví, že i příběhy jakoby „pravdivé“, ty bez kouzelníků i bez vesmírných korábů, se nemusejí stát doopravdy. Jsou však napsané tak, aby byly pravdě podobné. A neuvěřitelné příběhy zas čteme rádi, když v nich fantastické nápady jsou zábavné. Hrajeme si se spisovatelem na „jako“ – jako že můžeme jeho vyprávění nebo básni na chvíli uvěřit. Čtenáři si užívají toho, že díky autorovi a jeho textu pobývají ve smyšleném světě – aby se nejen pobavili, ale aby jim možná došlo i něco důležitého o našem světě skutečném. Abychom si tuhle radost mohli užívat, odpustíme spisovateli, že „si o našem světě skutečném. Abychom si tuhle radost mohli užívat, odpustíme spisovateli, že „si vymýšlí“. Otázka „A to se opravdu stalo?“ nepatří do krásné literatury, ale k četbě zpráv, k věcným textům. Kdo chce číst jen „podle pravdivé události“, ten nemůže poznat duši a srdce tak do hloubky, jako to nabízejí velcí spisovatelé.

Ukázky možných odpovědí

MLADŠÍ ŽÁCI

V odpovědích by čtenář měl ukázat, že si všimá toho, jak nezvyklého draka K. Poláček do pohádky vymyslel a čím dosáhl toho, že je drak odlišný. Vlastní smyšlený svět si čtenář buduje, když domyslí, k čemu novému by autor mohl tak překvapivého draka využít v příběhu.

Jaké odpovědi můžeme od dětí očekávat?

A Na obrázku má Verpanides zavřené oči a v hubě má fajku. Z ní mu jde jen klikatý proužek kouře. Sedí u chalupy, vyplazuje červený jazyk na dřevorubce.

B Drak, ohnivě oči, z huby, plameny dohasínaly, žhavý jazyk, hlídal princezny.

C Možná drak někomu poradí, kdo přijde do chaloupky. Anebo sebere síly a ještě bude bojovat, třeba aby zachránil někoho před loupežníky.

STARŠÍ ŽÁCI

Čtenář ukáže, že porozuměl situaci, ve které se novinář setkává s něčím nečekaně pohádkovým. Ujasní si, že fantastické prvky nejsou v příběhu jen pro obveselení, ale že si v neověřitelné situaci můžeme uvědomit, že je rozdíl mezi tím, co bychom si možná přáli, a tím, co je přípustné.

Jaké odpovědi můžeme od dětí očekávat?

A Postavy jsou tu jen dvě, ale jsou pojmenovávány různě: novinář/redaktor a pidimuž/trpaslík/Kokeš.

B Odehrává se to v noci nebo v podzemí (je tma a redaktor má lampu) asi na hradě nebo ve zřícenině (polozřícený výklenek). To je vhodné pro výskyt trpaslíků zabíjáků. A taky novinář má lézt na tajemná nebo neznámá místa.

C Pidimužici nejsou. Asi bude za novináře zabíjet na objednávku lidi, aby o tom novinář mohl psát senzační zprávy.

Zadání pro mladší čtenáře

A Nakresli si starého Verpanidesa. Co všechno má jinak než draci z pohádek?

B Představ si, že by text začal jinak: V chaloupce trávil svůj věk stařík, pan, dědeček jménem Verpanides... Skrtni v úryvku ta slova, která by se o dědečkovi nedala říkat: jaký by dědeček nebyl a co by neudělal.

C K čemu by mohl v pohádce posloužit takový starý mírný drak? Vymysli, co by mohl vykonat a pro koho.

Edudant a Francimor (Karel Poláček)

(...) Vedle Rudolfa trávil svůj věk v chaloupce starý drak, jenž se nazýval Verpanides. Tento drak pamatoval nejstarší doby země české a dovedl nazpaměť vyjmenovat všechny Přemyslovce i panovníky z rodu Lucemburského, pod jejichž vládou prožil svoje mladá léta. Jak vidno, byl to již starý drak. Stářím pohasly mu ohnivé oči a z huby mu vycházel pouze úzký pramének dýmu. Plameny v něm pomalu dohasínaly, jenom jazyk měl ještě žhavý. Na drakově jazyku připalovali si dřevorubci, kteří v lese pracovali, svoje dýmky. Starý drak ochotně a rád každému kuřákově posloužil. Jinak sedával před chaloupkou, zamýšleně dýmal do vzduchu a vzpomínal na ty časy, kdy ještě hlídal mladé a pívavé princezny.

(Zdroj: Poláček, Karel. Edudant a Francimor. Praha: Albatros, 2003. Upraveno.)

Bubáci pro všední den (Karel Michal)

„Ehm, ehm,“ ozvalo se zleva ze tmy decentní pokašlání, „vážení pane, račte prominout...“ Novinář se otočil a namířil reflektor ve směru hlasu. U jednoho polozříceného výklenku stál přibližně třičtvrtěmetrový pidimuž. Nebyl škaradý a nebyl ani hrozný. Měl na sobě červené šatičky, už trochu zašmudlané dotmava, na nohou nízké škorně a okolo břicha široký kožený pás. Byl to poněkud obtulstlý trpaslík a vypadal seriózně. „Račte, prosím, odpustit, že si dovoluji obtěžovat, ale chci jsem se pouze dotázat, jestli náhodou nepotřebujete mých služeb. Kdybyste potřeboval, rád posloužím. Bude mi ctí.“ „Jaký je, prosím, váš ctěný obor?“ Redaktor obvykle nehovořil tak lahůdkářským stylem, ale zdálo se mu, že si v tom trpaslík libuje, neboť je ze staré školy. „Ale ovšemže,“ rozveselil se pidimuž a pak dodal s milým, bezezanným úsměvem: „Já, prosím, zabíjím lidi.“ „Jakže?“ vysvětlil mile Kokeš. „Vidíte,“ sáhl za sebe do výklenku a vytáhl od tamtud kovovou paličku na předlouhé, ohmatané dřevěné násadě, „tady mám na to paličku. Tou paličkou lísknu přes hlavíčku, pěkně za uši, a už tu máme mrtvolku. Hned je to hotovo, než řeknete pět krát pět. Tak koho byste si, prosím, přál utratit?“

(Zdroj: Michal, Karel. Bubáci pro všední den. Praha: Nakladatelství Karolínium, 2008. Upraveno.)

Zadání pro starší čtenáře

A Kolik postav v úryvku najdeme a co jsou za?

B Z čeho bychom mohli usuzovat na to, kdy a kde se tato scéna odehrává – a proč asi ji tam spisovatel umístil?

C Vyber jeden neskutečný, fantastický motiv a promysli, k čemu asi v povídce bude sloužit.

Zkuste si

Pohádka Dlouhý, Široký a Bystrozraký by za to, co v ní je podobné opravdovému životu, dostala 2 body z 10. Osm bodů by naopak dostala kniha „Bono, ve jménu lásky – neoficiální životopis zpěváka U2“, protože ke skutečnému životu zpěváka si vymýšlí jen málo. Kolik bodů by za podobnost se skutečností dostala kniha, kterou čteš ty? Jak moc se ti v četbě líbí, když je příběh hodně vymyšlený a jen málo se podobá skutečnému světu a životu?

Stranu připravil čtenářský tým projektu Pomáháme školám k úspěchu rodinné nadace Renáty a Petra Kelínerových a redaktorka MF DNES Bohdana Jarošová.

» PŘÍŠTĚ

Postavy jsou klíčem k příběhu

Tipy na čtení

Karel Poláček

Edudant a Francimor

Nápadité vyprávění dobrodružný příběh dvou kouzelnických synků, kteří na školním výletě způsobí svými kouzly hodně legrace, ale i zachraňují své spolužáky. Vyprávění trochu paroduje pohádky, ale zároveň si ho jako pohádku můžeme užít.

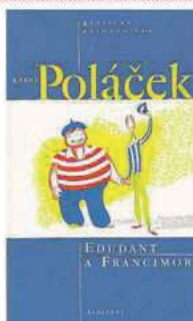
Stern Nijland

Paní Apolenka a velká jitřnicová záhada

Osamělá paní Apolenka má velmi ráda jitřnice. Delší dobu ji pronásleduje divný pán. Jak to asi dopadne? Události budou určité nečekané.

PRO MLADŠÍ

PRO STARŠÍ

Karel Michal

Bubáci pro všední den

Satirické povídky spíše pro starší čtenáře o tom, jak by český člověk asi reagoval a do jakých potíží by se dostával, kdyby se v jeho světě a životě objevilo nějaké menší strašidlo a sloužilo mu.

Shaun Tan

Příběhy z konce předměstí

Patnáct poněkud záhadných povídek, ve kterých se při čtení pohybujeme na hranici reálného a snového světa. Příběhy nám vypráví text a autorovy nevidané ilustrace.

